

Žraloky Stredozemného mora

Až doteraz bolo zaregistrovaných v Mediteráne 51 druhov žralokov. Keďže naše poznatky sa neustále rozširujú, je možné, že v budúcnosti budú zaznamenané ďalšie druhy. Dôvodom je aj globálne otepľovanie morí. Tento fenomén spôsobil výskyt niektorých druhov, ktoré neboli registrované v našej faune a zavlnil ich vstup do Stredozemného mora z Atlantického oceánu a z Červeného mora. Dôsledkom ľudskej činnosti sa časom populácia žralokov výrazne zmenila a niektoré druhy sa vyskytujú len ojedinele.

V týchto moriach sú najviac zastúpené: žralok pľochostý (*Galeus melastomus*), žralok škvrnitý (*Scyliorhinus canicula*), žralok hviezdovitý (*Scyliorhinus stellaris*), žralok čierny (*Etmopterus spinax*), žralok lovec (*Mustelus asterias*), žralok hladký (*Mustelus mustelus*), ostroň obyčajný (*Squalus acanthias*), žralok modrý (*Prionace glauca*), žralok líščí (*Alopias vulpinus*), žralok sivý (*Hexanchus griseus*) a žralok ozrutný (*Cetorhinus maximus*). Mnohé z týchto druhov majú veľkosť od 10 cm (práve narodený žralok zamatový) po 12 a viac metrov v prípade dospelého žraloka ozrutného.

Väčšina žralokov, ktoré navštevujú južné moria, sú pre človeka neškodné, avšak existujú aj niektoré veľmi nebezpečné druhy. K tým patrí žralok belasý (*Carcharodon carcharias*), žralok mako (*Isurus oxyrinchus*) a žralok modrý (*Prionace glauca*). Za nebezpečného môžeme považovať aj žraloka piesočného (*Carcharhinus plumbeus*). Ďalšie druhy ako žralok tigri (*Galeocerdo cuvieri*), žralok kladivohlavý veľký (*Sphyrna mokarran*), žralok medený (*Carcharhinus brachyurus*), žralok čiernocípý (*Carcharhinus limbatus*) a žralok tmavý (*Carcharhinus obscurus*) aj keď sú považované za nebezpečné, sú však v týchto moriach raritou, preto nevyvolávajú veľké obavy. Menej nebezpečný je žralok kladivohlavý obyčajný (*Sphyrna zygaena*). Medzi nebezpečné druhy sa radí aj žralok sled'ový (*Lamna nasus*), i keď neboli zaznamenané útoky. Niektoré útoky žralokov boli publikované a spôsobili zbytočnú paniku a zabitie nevinných zvierat. V skutočnosti aj zopár nebezpečných druhov si udržuje odstup od človeka, alebo sa približia len zo zvedavosti a následne sa vzdialia bez akejkoľvek agresivity. Samozrejme, treba vziať do úvahy bezpečnosť, pokiaľ sa jedná o skutočne nebezpečný druh a podľa toho jednat' v prípade,

Autor ukazuje líčne kosti veľkého exemplára žraloka mako (*Isurus oxyrinchus*), foto: Nicola Allegri

ak by sa žralok dostal do kontaktu s človekom, či už pri potápaní, alebo v prípade napadnutia lode (boli prípady, kedy žralok belasý a žralok mako napadol loď). Je všeobecne známe, že žraloky priťahuje prostredie, kde sa vykonávajú aktivity ako loď, potápanie, šport.

V posledných rokoch výrazne poklesol výskyt niektorých druhov, ako napr. žralok piesočný (*Carcharhinus taurus*), žralok málozubý (*Odontaspis ferax*), žralok belasý (*Carcharodon carcharias*), žralok mako (*Isurus oxyrinchus*), žralok sled'ový (*Lamna nasus*), žralok šedivý (*Galeorhinus galeus*), žralok piesočný (*Carcharhinus plumbeus*), žralok modrý (*Prionace glauca*), žralok kladivohlavý obyčajný (*Sphyrna zygaena*), žralok trnitý (*Echinorhinus brucus*), žralok hranatý (*Oxynotus centrina*). Príčiny tohto poklesu sú dobre známe. K zabitiu týchto zvierat dochádza najmä pri lovení rýb, napríklad tuniaka. Prakticky žraloky ostávajú na háčiku, ktorý bol pripravený pre iné ryby väčšej obchodnej hodnoty. Exempláre malej hodnoty sú potom často znovu vhoďené do mora, veľakrát už mŕtve, naopak cennejšie

Žralok belasý (*Carcharodon carcharias*) dlhý 5,2 metra ulovený v Sidi Daoud v Tunisku, v apríli 2001 (foto: Walid Maamourí)

druhy sa využívajú. V Európe je najväčší trh žraločieho mäsa a Taliansko, Španielsko s polu s Čínou sú najväčšími dovozcami žralokov na svete. Najviac cenený druh pre svoje mäso je žralok mako, ktorý sa však loví v Atlantickom oceáne. K obchodnému lovu sa pridáva aj športový lov, najmä pozdĺž talianskych brehov.

Okrem lovu existujú ďalšie príčiny, rovnako závažné, ktoré vedú k zníženiu populácie týchto zvierat. V prvom

Na šudovanie žralok a žraloka belasého (*Carcharodon carcharias*) existuje Italian Great White Shark Data Bank, archív so 470-timi záznamami, zahŕňujúcimi lov exemplárov, pozorovania a napadnutia človeka (foto: Vittorio Gabriotti)

rade je to zníženie počtu rýb, ktorými sa predátory živia, zásah človeka a znečistenie životného prostredia. Týmto problémom sa však okrem ochrancov prírody venuje malá pozornosť. Normy, ktoré by mali ochraňovať populáciu žralokov sú nedostatočné a na vyšie kontrola týchto noriem nie je skoro žiadna. Pokles predátorov spôsobí zníženie potravinového reťazca a následky sa odrazia aj na cennejších druhoch rýb.

Zaujímavý je prípad žraloka ozrutného. Títo nevinní giganti sa v posledných rokoch dost' rozmnožili, aj keď dôvod tohto nárastu nie je známy. Aj keď by sme to nepredpokladali, žraloky sú veľmi citlivé. Keďže sú jedni z najväčších predátorov, majú málo nepriateľov (ak áno, potom iných žralokov). Ich biologický charakter umožňuje, že ich populácia môže klesnúť na minimum. Dôvodom toho je ich rozmnožovanie, ktoré je dost' zložité, pretože žraloky rastú pomaly a trvá dlho, kým dosiahnu vek na to, aby sa mohli rozmnožovať. Okrem toho produkujú oveľa menšie množstvo mláďat než iné ryby.

Žraloky Stredozemného mora boli po dlhú dobu neustále skúmané. Vznik *Mediterranean Shark Research Group* (MSRG) v roku 2000 bol dôležitý pre získavanie nových poznatkov v tejto oblasti. MSRG sa honosí najvýznamnejšími vedcami, ktorí sa zaoberajú štúdiom žralokov a aktuálne zahŕňa 48 odborníkov z 13 krajín (Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Nemecko, Slovinsko, Chorvátsko, Malta, Turecko, Tunisko, Alžírsko, Írsko, USA, Brazília). V lete roku 2001 MSRG začal program nazývaný *Mediterranean Shark Sportfishery Program*, ktorý sa zaoberá lovením žralokov športovými lovcami. Všetci športoví lovcovia sa môžu zapojiť do tohto programu buď ako jednotlivci alebo v rámci asociácie či klubu. Na zjednodušenie vstupu do tohto programu je pripravený formulár, ktorý po vyplnení obsahuje základné informácie (dátum a miesto lovu, vzdialenosť od brehu, hĺbka mora, druh žraloka, dĺžka, váha a pohlavie exemplára, poznámky lovca). Okrem toho sa vyžaduje aj fotografia zvierat'a, potrebná pre právnu identifikáciu druhu. MSRG odporúča nechať žraloka po jeho ulovení voľného. Každý záujemca nájde formulár na webovej stránke MSRG, na adrese <http://elasmoworld.org/mediterraneangroup>. Ďalšie projekty, na ktorých MSRG pracuje, sa týkajú žraloka mako (*Isurus oxyrinchus*) v talianskych moriach, štúdia

rastu a veku žraloka ozrutného (*Cetorhinus maximus*) a realizácie dokumentu o žralokoch stredomoria.

Ďalší druh žraloka, ktorý je objektom skúmania, je žralok belasý (*Carcharodon carcharias*). Od roku 1996 sa pracuje na programe *Italian Great White Shark Data Bank*, ktorý zhromažďuje a analyzuje informácie o tomto predátorovi. Za 10 rokov práce sa nazbieralo 470 poznatkov uložených v archíve, ktorý obsahuje lov exemplárov, poznatky sledované z lodí, stretnutia s potápačmi a kúpajúcimi, útok na človeka a loď. Prípady sú rozdelené v rozmedzí dvoch storočí. Zbierka poznatkov pochádza z rôznych zdrojov. Sú analyzované lovy na žraloky pre potravinový trh, študujú sa z ostatky týchto zvie-

Exemplár žraloka sivého (*Hexanchus griseus*). Stravu tohto druhu skúma Italian Ichthyological Society vo vodách Sicílie (foto: Antonio Celona)

rat uložené v múzeách prírodných vied, ale predovšetkým existuje bohatá komunikácia so zmlcami, asociáciami potápačov, profesionálnymi a športovými lovcami, aj trmi.

V týchto rokoch je výskyt žralokov belasých dost' ojedinelý. Objavili sa v Jadranskom mori (v chorvátskej časti), v Sicílskom kanáli (Sicília, Malta, Tunisko), Tirenskom mori (okolo ostrova Elba), Ligurskom mori (francúzske a talianske pobrežie) a v Baleárskom mori (Španielsko). Párenie sa pravdepodobne odohráva medzi jarom a letom, tak ako bolo odsledované v iných moriach a je isté, že samice rodia v oblasti Sicílskeho kanála. Žralok belasý, ktorý žije v Stredozemnom mori, sa živí predovšetkým delphinmi, tu-

Žralok mako (*Isurus oxyrinchus*). Mediterranean Shark Research Group vykonáva štúdium o výskyte tohto druhu v talianskych moriach (foto: Walter Heim)

niakmi a morskými korytnačkami. Často sa stáva, že ostane zachytený v sieti, ktorá bola určená tuniakom, ich obľúbenému jedlu. Veľakrát tento žralok prehltne svoju korisť celú, nehľadiac na rozmery. Medzi zaujímavé prípady patrí exemplár ulovený v 18. storočí vo Francúzsku, v ktorého žalúdku sa našiel celý kôň. Ďalší prípad sa udial na ostrove Formica v Taliansku v roku 1974, kde sa v žalúdku tohto zvierat'a našla celá koza. Iný prípad sa stal na Malte v roku 1987, kde sa našiel prehltnutý celý žralok modrý (*Prionace glauca*), dlhý 2,2 metra.

Samozrejme, človek nepatrí k bežnej potrave žraloka belasého. Ak by to tak bolo, neboli by pláže plné ľudí. Prípady, kedy žralok zaútočil na človeka, sa eviduje iba 38, číslo veľmi nízke vzhľadom na to, aký je rozšírený a koľko ľudí sa každoročne zdržiava v týchto moriach. Tieto prípady boli zaregistrované v Taliansku, Chorvátsku, Juhoslávii, Slovinsku, Malte, Francúzsku, Tunisku a Grécku. Objektom útoku sa stali kúpajúci, potápači a loďky. Veľakrát sa žralok priblíži k potápačom alebo loďkám, pretože ho láka lov, ktorý práve prebieha, teda krv, ktorú cíti vo vode a pohyb rýb, ktoré boli chytané. Je však veľmi zriedkavé, že by bol žralok agresívny pokiaľ nebol ničím provokovaný. Niektoré z najväčších žralokov belasých v celosvetovom merítku boli ulovené práve v Stredozemnom mori. Teraz vieme naisto, že žralok tohto druhu môže dorásť do dĺžky 6,6 metra. Táto dĺžka bola potvrdená vďaka dvom uloveným exemplárom. Jeden bol ulovený v roku 1961 na Sicílii a druhý v roku 1987 na Malte.

Ďalšie druhý žralokov, predovšetkým žralok kladivohlavý obyčajný (*Sphyrna zygaena*) a žralok sivý (*Hexanchus griseus*) sú aktuálnym objektom štúdií *Italian Ichthyological Society* vo vodách Sicílie.

(Pozn. v ed.: Názvy žralokov sú stanovené podľa publikácie Morské ryby od Fritza Terofala, Vydavateľstvo Ikar, 1996, odborná revízia prof. RNDr. Karol Henyel, DrSc, Katedra zoológie Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave.)

Alessandro De Maddalena
prezident talianskej ichtologickej spoločnosti
Adriana Hollá

Otplenie stredomoria uľahčí tropickým druhom, napr. žralokovi čiemocípemu (*Carcharhinus limbatus*) vstup do Mediterránu mora z Atlantického oceánu a z Červeného mora (foto: Harald Bansch)